

FOKDOEL 2020: EEN DUURZAME TEXELAAR

EEN UITWERKING EN CONCRETISERING
VAN HET FOKDOEL UIT 1997

Samenvatting

Geconstateerd wordt dat de stamboekfokkerij en de houderij niet meer op elkaar aansluiten. De ontstane kloof moet weer worden gedicht. Het aangescherpte en geconcretiseerde fokdoel moet hieraan bijdragen. Dit document moet helpen bij de discussie over de richting die we opgaan als Texelaar fokkers van het NTS en TSNH. Voor de onderwerpen waarvoor voldoende draagvlak bestaat zullen voorstellen worden gedaan aan de Algemene ledenvergadering.

Om het marktaandeel van de zuivere Nederlandse Texelaar te behouden, is op basis van een sterkte- en zwakteanalyse de gewenste positie bepaald van onze Texelaar ten opzichte van de directe concurrentie. Uitgangspunt bij de positiebepaling was het dubbeldoel van de Nederlandse Texelaar: Superieure slachtkwaliteit met een goede vruchtbaarheid. Hiernaast werd geconcludeerd dat er vooral aandacht moet zijn voor functionaliteit en onverminderd voor het rastypische Nederlandse exterieur van onze Texelaar. Het fokdoel voor het jaar 2020 is dan ook:

Een duurzame Texelaar: met het accent op vlees, vruchtbaarheid en functionaliteit.

Het fokdoel is te beschouwen als een stip aan de horizon. Kort samengevat wordt deze stip gedefinieerd als een schaap dat:

1. Zelfstandig per jaar 2 lammeren werpt en groot brengt;
2. dit minimaal 5 jaren achtereen presteert;
3. waarvan de lammeren 300 gram per dag groeien, op alleen gras of op zijn minst met een uitstekende voederconversie;
4. die uiteindelijk als A (min. 90 punten voor algemeen voorkomen) ingeschreven worden voor exterieur;
5. of (en uiteindelijk) als minimaal E rond 2 rond gekwalificeerd worden voor slachtkwaliteit.

Om schapen te fokken die hier aan voldoen zal er moeten worden geselecteerd. Steeds iets strenger. Deze selectie wordt gedaan op een aantal kenmerken en die kenmerken moeten binnen een bepaalde bandbreedte met minimum en maximum waardes vallen. Maar binnen deze bandbreedtes moet ook voldoende ruimte worden gelaten voor de individuele fokker voor wie extra belang hecht aan één of enkele van de kenmerken. Belangrijk is om als fokkers gezamenlijk op te trekken en binnen de afgesproken bandbreedtes te blijven.

Er zijn bandbreedtes gedefinieerd voor:

- Exterieur (type, kop, bespiering)
- Vruchtbaarheid (fokwaarde 1)
- Slachtkwaliteit (bespiering, vleeslamindex);

Voor Functionaliteit ontbreekt het op dit moment nog aan selectiemiddelen.

Om in de toekomst nog beter te kunnen selecteren en daarmee de concurrentiestrijd met de concurrerende rassen aan te kunnen, zullen er meer selectiemethoden moeten worden ontwikkeld. Als aanvulling op het traditionele waarden zou het constateren middels lineair scoren geïntroduceerd kunnen worden. Hiermee kun je precisiefokken op specifieke onderdelen. Maar ook verdere ontwikkeling van fokwaardeschattingen en genomeselectie is nodig, vooral ter ondersteuning van selectie op functionaliteit. Hiermee is hard te maken dat de Nederlandse Texelaar heeft gebroken met de problemen uit het verleden.

Boven alles moeten we gebruik gaan maken van deze fokwaarden en actief deelnemen aan bijvoorbeeld het weeg- en scanprogramma voor bepaling van de vleeslamindex!

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	2
1. DOCUMENTBEHEER	4
1.1. Wijzigingshistorie	4
1.2. Goedkeuringen	4
1.3. Wijzigingsprocedure.....	4
2. INLEIDING.....	5
2.1. Aanleiding en doel van dit document	5
3. FOKDOEL 2020	6
3.1. SWOT analyse.....	6
3.2. Positiebepaling.....	6
3.2.1. Slachtkwaliteit	7
3.2.2. Vruchtbaarheid.....	8
3.2.3. Functionaliteit.....	8
3.2.4. Typisch Nederlands exterieur	8
3.2.5. Prestatie per dier versus prestatie per hectare	8
3.3. Fokdoel 2020 en de weg er naar toe	10
3.3.1. Bandbreedtes.....	10
3.3.2. Selectiemethoden	12
3.3.3. Randvoorwaarde.....	13
3.4. Shows	14
4. FOKDOEL 2020: DIMENSIE EXTERIEUR.....	15
4.1. Rasbeschrijving en maten.....	15
4.2. Lineair scoren	16
4.3. Predicaten.....	16
5. FOKDOEL 2020: DIMENSIE PRODUCTIVITEIT	18
5.1. Fokwaardeschatting voor vruchtbaarheid	18
5.2. Vleeslamindex.....	18
6. FOKDOEL 2020: DIMENSIE FUNCTIONALITEIT	20
6.1. Benchmarking	20
6.2. Fokwaardeschattingen.....	20
BIJLAGE 1 FOKDOEL UIT 1997 [01]	22
BIJLAGE 2 TABEL LINEAIR SCOREN	23
BIJLAGE 3 STANDAARD OVERZICHT VRUCHTBAARHEID EN STERFTE	24
BIJLAGE 4 STANDAARD OVERZICHT DUURZAAMHEID	25
BIJLAGE 5 BASCO [03]	26

1. Documentbeheer

1.1. Wijzigingshistorie

Nr.	Datum	Auteur(s)	Wijzigingen
1.1	Herfst 2014	Foktechnische Commissie NTS en TSNH	Gebruikmakend van de oproep om bij te dragen aan het fokdoel, zijn een aantal toevoegingen gedaan. De FTC's willen met name de heer Martin van Aken danken voor zijn kritische en opbouwende input. Belangrijkste aanvullingen: <ul style="list-style-type: none">• Omslag beschouwen van presteren op dierniveau naar opbrengst per hectare.• Suggestie voor rekenmodel om <i>opportunity</i> voor Texelaar beter te kunnen promoten.• Lichte bijstelling hoogtematen en gewichten.• Voorstellen voor onderzoek voor verdere optimalisering VLI.
1.0	25 november 2013	Foktechnische Commissie NTS en TSNH	<ul style="list-style-type: none">• Na verwerking van de laatste opmerking de status definitief gemaakt, te weten versie 1.0.
0.9	Najaar 2013	Foktechnische Commissie NTS en TSNH	<ul style="list-style-type: none">• Verwerken feedback n.a.v. sessie met materiedeskundigen, incl. bijdrage Jan ten Napel over selectiestrategieën.• Verwerking ervaring met lineair scoren
0.3	Zomer 2013	Foktechnische Commissie NTS en TSNH	<ul style="list-style-type: none">• Verwerking feedback FTC intern• Verwerking input diverse deskundigen
0.2	Voorjaar 2013	Foktechnische Commissie NTS en TSNH	<ul style="list-style-type: none">• Verwerking feedback FTC intern
0.1	Voorjaar 2013	Foktechnische Commissie NTS en TSNH	<ul style="list-style-type: none">• Creatie

1.2. Goedkeuringen

Naam	Handtekening	Versie	Versiedatum
HB NTS	Dhr. J. de Beer (vz.)		
HB TSNH	Dhr. D. Roele (vz.)		

1.3. Wijzigingsprocedure

De Foktechnische Commissies van het NTS en van het TSNH zullen gezamenlijk de wijzigingen managen en documenteren. Het orgaan hiervoor is de gezamenlijke vergadering van de Foktechnische commissies. Na vaststelling van het plan behoeven nieuwe hoofdversies de goedkeuring van beide Hoofdbesturen. Wijzigingen worden aangekend in de wijzigingshistorie.

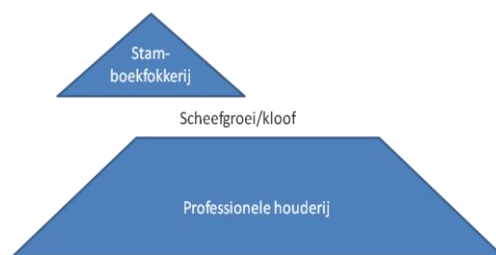
Twee weten meer dan een. De Foktechnische commissies willen een ieder dan ook van harte uitnodigen bij te dragen aan de verdere uitwerking van het fokdoel door tekstvoorstellen te doen en/of het indienen van verbeteringen. De commissies willen op deze manier het fokdoel een open en democratisch karakter geven. De gezamenlijke vergadering van de Foktechnische commissies zal de redactie voeren en de vrijheid nemen zo nodig teksten te bewerken.

2. Inleiding

2.1. Aanleiding en doel van dit document

In 2012 is de Foktechnische commissie van het NTS vrijwel geheel opnieuw bemand. Dit moment is aangegrepen om stil te staan bij waar de huidige Texelaar fokkerij van het NTS en TSNH staat. Maar ook om te bezien wat de invloed van de Foktechnische commissie op de fokkerij is. Om de zelfkritiek te verhogen is op de gezamenlijke vergadering van de commissies van het NTS en TSNH eerst de documentaire bekeken over de ondergang van de Friese koe [Andere tijden: De laatste Friese koe, 22-01-2011, uitzendinggemist.nl/afleveringen/1235834]. De discussie die volgde gaf onder andere het beeld dat:

- De stamboekfokkers het gevaar lopen, net als de toenmalige fokkers van de Friese koe, zo overtuigd te zijn van de kwaliteit van hun Texelaar en alleen gericht te zijn op exterieur, dat ze geen oog meer hebben voor de kritiek van anderen.
- De stamboekfokkerij meer moet worden afgestemd op de schapenhouderij in Nederland, er moet worden gefokt wat de markt vraagt. Grofweg onderscheiden we twee markten: de stamboekfokkerij en de houderij. De afnemers van de stamboekfokkers bestaan uit de stamboekfokkerij zelf en de houderij. Afhankelijk van de markt zal het accent liggen op exterieur (t.b.v. stamboekfokkerij), productiviteit (t.b.v. vleesproductie) en/of functionaliteit (t.b.v. het vermeerderen). De markt voor de houderij is een veel grotere markt dan die van de stamboekfokkerij.
- Je in het verleden als stamboekfokker iets voorstelde, terwijl dit tegenwoordig bijna niet meer het geval lijkt te zijn. Er wordt geconstateerd dat de stamboekfokkerij niet meer aansluit op de houderij en er een kloof lijkt te zijn ontstaan tussenbeide. Hierbij zijn zowel de stamboekfokkerij als de houderij van positie verschoven.

- De continuïteit van de zuivere Nederlandse Texelaar fokkerij wordt bepaald door de stamboekfokkerij. Hierin is een grote verantwoordelijkheid weggelegd voor het stamboek en daarbinnen de FTC voor wat betreft het gestelde fokdoel.
- Er dient een schaap te worden gefokt waar zowel de stamboekfokker als de houder plezier aan hebben, gemak van ervaren en geld aan kunnen verdienen.

Als taak aan zichzelf heeft de gezamenlijke FTC van het NTS en TSNH gesteld om de stamboekfokkerij en houderij beter op elkaar te laten aansluiten en om de kloof te verkleinen. Met het fokdoel opgesteld in 1997 is reeds een grote stap de goede kant opgezet, we denken zelfs dat er sprake was van een noodzakelijke trendbreuk voor het voortbestaan van de zuivere Nederlandse Texelaar fokkerij. Maar we zijn er niet: de gestelde fokdoelen dienen op reguliere basis geëvalueerd en zo nodig bijgesteld te worden. Hierbij zal terdege rekening moeten worden gehouden met de kenmerken van deze tijd:

- Demografische ontwikkelingen;
- Toenemende/aanscherpende wet- en regelgeving;
- Men wordt steeds minder merktrouw;
- Er ligt steeds meer nadruk op het economische aspect;
- Een toenemende globalisering: afstanden worden kleiner (snelwegen, vliegtuig, internet), waardoor de toegankelijkheid tot middelen en informatie groter en makkelijker wordt.

Met andere woorden hoe voorkomen we dat de Nederlandse Texelaar wordt vervangen door beter presterende rassen uit 'verre' oorden? Zoals de Friese koe destijds en vrij plots is vervangen door de Holstein koe. In dit document wordt getracht middels analyse en onderbouwing antwoord te geven op deze vraag door voor de komende schapengeneraties een zo concreet mogelijk uitgewerkte richting te geven aan de Texelaar fokkerij van het NTS en TSNH.

Nb. Dit is een inhoudelijk discussie stuk. Voor openstaande punten wordt niet aangegeven door wie en wanneer deze zullen worden uitgewerkt. Sommige punten zullen leiden tot acties. Andere, wanneer er voldoende draagvlak voor is, tot voorstellen in de Algemene ledenvergadering.

3. Fokdoel 2020

Het thema voor het fokdoel 2020 is een **duurzame Texelaar: met het accent op vlees, vruchtbaarheid en functionaliteit**. Uitdaging bij het thema is hieraan een zo concreet mogelijke uitwerking te geven. Het begrip duurzaamheid slaat hier op volhoudbaarheid ofwel continuïteit op de langere duur, waarbij de zuivere Nederlandse Texelaar een significante rol blijft spelen in de Nederlandse schapenfokkerij

Economie en liefhebberij spelen een belangrijke rol in de fokkerij, maar ook maatschappelijk factoren zoals een laag medicijngebruik of weidegang worden steeds belangrijker. Denk hierbij aan de actuele discussie in de veehouderij over mestverwerking in combinatie met weidegang, waarbij de veehouders niet het imago wensen te krijgen zoals dat van de varkensboeren met megastallen/varkensflats. Of denk aan een esthetische factor als het exterieur, deze kan zelfs overheersend meespelen.

Een fokdoel voor een ras moet passen bij een breed scala aan bedrijfssystemen. Een te enge keuze voor het fokdoel voor een specifiek bedrijfssysteem maakt een ras kwetsbaar. Afhankelijk van het bedrijfssysteem van een individueel bedrijf worden dan specifieke keuzes gemaakt voor de invulling ervan. Zo kan de keuze vallen op het produceren van vleeslammeren, of juist op arbeidsextensieve schapen met een hoog aflamgemak, of op schapen met een bepaald exterieur, enz..

Zoals in de inleiding is aangegeven sluit de Texelaar stamboekfokkerij niet goed aan bij hetgeen de houderij vraagt en zal deze scheefgroei/kloof hersteld moeten worden. Hierbij is met het fokdoel opgesteld in 1997 [Fokdoel en rasbeschrijving, 1997, www.Textelsheep.nl] reeds een goede basis gelegd, zie bijlage 1. Echter het fokdoel uit 1997 zal uitgewerkt en geconcretiseerd moeten worden waarbij rekening dient te worden gehouden met de huidige tijdgeest waarbij, onder andere door internationalisering, verdringing door concurrerende rassen steeds meer opportuun wordt. De keuze voor de Nederlandse Texelaar voor de houderij is niet vanzelfsprekend.

Om de oorzaken te achterhalen van het bovengeschetste probleem is een kwalitatieve SWOT analyse gedaan, waarbij de Nederlandse Texelaar vooral wordt vergeleken met zijn directe concurrenten. Op basis van deze analyse worden conclusies getrokken die vervolgens zullen worden vertaald in een uitgewerkt en meer concreet fokdoel.

3.1. SWOT analyse

In een SWOT analyse worden de sterktes (**S**trengths), zwaktes (**W**eaknesses), kansen (**O**pportunities) en bedreigingen (**T**hreats) bepaald om de toekomstmogelijkheden van een product, in dit geval de zuivere Nederlandse Texelaar, in een markt te onderzoeken. Als directe concurrenten in het marktsegment van de zuivere Nederlandse Texelaar gelden de Engelse rassen: Hampshire Down, Suffolk, Engelse Texelaar, diverse nieuwe kuislingrassen. Verder geldt natuurlijk ook de (Myomax) Swifter als directe concurrent.

De Nederlandse Texelaar heeft een superieure slachtkwaliteit, zowel door een zeer gunstige vlees/vet verhouding als een zeer gunstige vlees/been verhouding. De Nederlandse Texelaar is tevens het beste graasras [bron: Albert Visscher], waardoor ze de slachtkwaliteit middels beweiding kan bereiken. Dit betekent echter niet dat de Nederlandse Texelaar ook de beste groeiers geeft, hierin zijn de Hampshire Down, Suffolk en de (Myomax) Swifter de Texelaar de baas. Maar de hoeveelheid vlees die een ooi produceert wordt ook bepaald door het aantal lammeren dat ze brengt. Hierin leggen de Engelse rassen het af tegen de Nederlandse Texelaar, dit in tegenstelling tot de Swifter die gemiddeld ruim een half lam meer brengt. Qua gebruiksgemak vraagt de Texelaar wel de nodige zorg, denk aan de levensvatbaarheid van pasgeboren lammeren of aan gevoeligheid voor zomerlongontsteking of de uierkwaliteit. Hiertegenover staat dan weer de relatief grotere resistentie tegen maag- en darmwormen [bron: Albert Visscher]. Hiermee scoort de Texelaar uitstekend op de lat van maatschappelijke verantwoordelijkheid: de lammeren lopen in de wei, kennen geen extreme groei (pofflammeren) en behoeven een relatief gering medicijngebruik/antibioticagebruik.

3.2. Positiebepaling

De Nederlandse Texelaar kan niet de beste zijn in alles. Dus niet het beste vleesschaap zijn, en het vruchtbaarste ras, het meest geharde schaap, het best wolschaap, enz.. De aansluiting van de stamboekfokkerij met de houderij zal bewust moeten worden gekozen ten aanzien van één of enkele kenmerken. Met de Nederlandse Texelaar zal positie moeten worden gekozen ten opzichte van de andere rassen. Met andere woorden: met wie wil je waarop concurreren, of juist niet.

De SWOT analyse maakt duidelijk dat de Nederlandse Texelaar het moet hebben van haar **dubbeldoel**: superieure slachtkwaliteit in combinatie met een goede vruchtbaarheid. Met als voorwaarde een gezonde functionele basis. Niet voortkomend uit de analyse, maar wel degelijk als essentieel onderscheidend kenmerk onderkend, is het rastypische Nederlands exterieur van onze Texelaar.

In de volgende paragrafen zullen de gewenste posities op de genoemde kenmerken zo concreet mogelijk worden gedefinieerd.

3.2.1. Slachtkwaliteit

De (vlees)opbrengt voor een dier wordt bepaald door een complex van slachtkwaliteit, gewicht (hoogte/diepte, lengte en breedte) en groei.

Slachtkwaliteit

Bij slachtkwaliteit gaat het om het percentage vlees. Met het percentage vlees wordt bedoeld: de verhouding tussen het totale gewicht van de rode dwarsgestreepte spieren (vlees) enerzijds en het gewicht van het geslachte dier anderzijds (vet en beenderen) [Slachten, wegen en classificeren van vleesvarkens, 2009, Productschap Vee en Vlees]. Een karkas bestaat dus uit: vlees, vet en beenderen.

Karkassen kunnen worden ingedeeld volgens het (S)EUROP-classificatie systeem:

- E (uitstekend): Alle profielen uiterst rond – uitzonderlijke spierontwikkeling
- U (zeer goed): Profielen over het algemeen rond – sterke spierontwikkeling
- R (goed): Over het geheel rechte profielen – goede spierontwikkeling
- O (matig): Profielen recht tot hol – middel matige spierontwikkeling
- P (gering): Profielen hol tot zeer hol – beperkte spierontwikkeling

Aangevuld met een indicatie voor de vetheidsklasse:

- 1 (geringe hoeveelheid vet);
- 2 (licht)
- 3 (middelmattig)
- 4 (sterk vervet)
- 5 (zeer sterk vervet)

Het doorsnee in Nederland geproduceerde lam valt in kwaliteitsklasse R2 [Karkasclassificatie, Vlaamse Overheid]. **Voor de Nederlandse Texelaar streven we naar minimaal kwaliteitsklasse E2**: lammeren met een uitzonderlijke spierontwikkeling en met een lichte vetbedekking. Dieren met een klasse 1 vetbedekking worden te droog en taai ervaren. Overigens gaat de voorkeur naarmate men zuidelijker komt uit naar een vetheidsklasse 3.

Aan het EUROP-classificatie systeem zit een uitbetalingsschema gekoppeld. Uit onderzoek [J. de Boer, onderzoeker sectie vleesvee en schapen PR] blijkt dat in een concurrerende markt met lage prijzen het belang van een hoge slachtkwaliteit groter wordt. Voor dieren uit de R en U klasse geldt namelijk een progressieve toeslag ten opzichte van de R2 klasse, met andere woorden: het levert meer op.

Gewicht / maten

Hoe groter hoe zwaarder (simpel geredeneerd), hoe meer vleesopbrengst. Maar dit is niet het enige dat telt. Willen de ramlammeren reeds dekdiens kunnen doen en ook de grotere oaien, bijvoorbeeld volwassen Swifteroaien kunnen dekken, dan is een hoogtemaat van **65 cm** minimaal benodigd. Als stelregel voor de lengte geldt hoogte + 12 cm en komt dan uit op 77 cm. Een dergelijk ram weegt bij een breedte van 25 cm en een borstdiepte van 33 cm (0,5 * hoogtemaat) zo'n **60 kg**.

Groei

Dit te behalen gewicht dient afgestemd te zijn op de Nederlandse omstandigheden, dat wil zeggen groot kunnen worden in de wei – bij voorkeur op alleen gras -- waarin de lammeren in maart worden geboren en in september worden afgezet voor de slacht (of eerder zo men wil). Wanneer de lammeren langer worden aangehouden dienen ze niet te vervetten. Om een gewicht van 65 kg te bereiken in een periode van een half jaar, uitgaande van een geboortegewicht van 5 kg, betekent dit een gemiddelde benodigde groei van **300 g per dag**.

$$\rightarrow (60 \text{ kg} - 5 \text{ kg}) / (6 \text{ mnd} * 30 \text{ dgn}) = 300 \text{ g per dag.}$$

De concurrentie met de Engelse rassen voor het reguliere weideseizoen is hiermee afgeslagen. De Engelsen groeien weliswaar harder, maar doen dit niet op eigen kracht en ook zeker niet met de slachtkwaliteit van de Nederlandse Texelaar. Voor opfok buiten het weideseizoen (Paaslammeren bijvoorbeeld) is groei meer doorslaggevend voor de keuze van een slachtlamvaderdier en zal de Nederlandse Texelaar het afleggen tegen rassen als de Suffolk. Wil de Nederlandse Texelaar hier marktaandeel veroveren dan zou ingezet kunnen worden op een betere melkgift van de ooiën.

3.2.2. Vruchtbaarheid

De slachtkwaliteit van de Nederlandse Texelaar is superieur, ook ten opzichte van de (Myomax) Swifter. Echter het bedrijfseconomisch rendement wordt in eerste instantie bepaald door vruchtbaarheid en in de tweede instantie door groei en karkaskwaliteit [J. van Istendael, KU Leuven – Zoötechnisch Centrum]. Dit maakt het noodzakelijk voor de Nederlandse Texelaar te beschikken over een goede vruchtbaarheid.

Anno 2013 is het gemiddelde aantal geboren lammeren per ooi bij de Texelaar stamboekfokker 1,8 wat overeenkomt met een fokwaardeschatting voor vruchtbaarheid van 100. Dit is (ruim) meer dan die van de buitenlandse (Engelse, Franse of Deense) vleesrassen, maar beduidend minder dan die van de Swifter. Om de positie van de Texelaar ten opzichte van de Engelse vleesrassen te behouden en die op de Swifter goed te maken ligt het streven voor de Texelaar op gemiddeld **2 levende lammeren per worp**.

3.2.3. Functionaliteit

Om de Nederlandse Texelaar ook als moederdier een aantrekkelijk alternatief te maken, bijvoorbeeld t.o.v. de Swifter, zal naast slachtkwaliteit en vruchtbaarheid vooral ingezet moeten worden op de functionele aspecten. Uit de SWOT analyse blijken deze functionele aspecten van oudsher vaak nog als zwakte te worden genoemd. Naast kengetallen/indexen voor vlees en vruchtbaarheid, zullen deze ook moeten worden ontwikkeld voor functionaliteit. Hoewel de algehele indruk (althans onder de Texelaar fokkers) is dat de Texelaar de laatste jaren al sterk is verbeterd op de functionele aspecten, is de enige manier om dit objectief vast te stellen middels kengetallen/indexen.

We streven naar:

- **Minimaal 5 productieve jaren;**
- **Probleemloze geboorten, zonder enige menselijk ingrijpen;**
- **Minimale sterfte in de eerste levensweek.**

3.2.4. Typisch Nederlands exterieur

De rasuitstraling en type van de Nederlandse Texelaar is uniek. Daar waar de silhouetten van de andere vleesrassen steeds meer op elkaar gaan lijken, heeft die van de Nederlandse Texelaar een duidelijk afwijkende en eigen vorm. Juist dit type bindt de Nederlandse Texelaar fokkers! Dit specifieke type met rasuitstraling moeten we koesteren. Het streven naar een **rastypische Texelaar (A voor het onderdeel type) en een kop met rasuitstraling** blijft onverminderd bestaan.

3.2.5. Prestatie per dier versus prestatie per hectare

Een belangrijke kritische noot bij bovenstaande positiebepaling is dat wordt geredeneerd vanuit het individuele dier in plaats van uit een koppelopbrengst per hectare. Afhankelijk van het land, lokale wetgeving, consumententrends, bedrijfssysteem kan dit tot andere keuzes leiden. Voorbeelden:

- Stel het beschikbare areaal is de beperkende factor. De uitdaging kan dan zijn om een zo hoog mogelijke verkoopbare vleesopbrengst per hectare te behalen. Door dan kleinere ooiën te houden met een kleinere voederopname, waardoor meer ooiën per hectare kunnen worden gehouden, zal met gelijkblijvende vruchtbaarheid meer lammeren worden geboren. Of dit dan leidt tot een grotere verkoopbare vleeshoeveelheid hangt dan onder andere ook weer af van bijvoorbeeld:

- Het vervangingspercentage. Een natuurwet is dat kleinere dieren een kortere levensduur hebben dan grotere. Dus meer van de geboren lammeren moeten worden ingezet voor de fokkerij. Aan de andere kant zullen ook weer meer oudere dieren kunnen worden geleverd (tegen een ongunstiger prijs).
- Het sterftepercentage bij de geboorte. Sinds de Texelaar groter is geworden kent ze minder geboorteproblemen.

Voor een totale kostenvergelijking zal naast deze factoren ook gekeken moeten worden naar de arbeidskosten die stijgen bij meer dieren (meer dieren scheren, meer hoeven bekappen, enz.).

- Echter wanneer niet het areaal de beperkende factor is, maar de mestruimte (waarbij een schaap als een schaap telt onafhankelijk van zijn ras/grootte), zal men tot geheel andere afwegingen kunnen komen. Bijvoorbeeld grotere dieren met een hoger en later bereikt eindgewicht van de lammeren.

Het gaat hier te ver voor alle mogelijk alternatieven een doorrekening te doen. Uit de voorbeelden blijkt duidelijk dat de uitkomst voor ieder bedrijfssysteem anders kan zijn en het fokdoel voor een individueel bedrijf specifiek gemaakt moet worden. Een generiek rekenmodel (zoals het LEI die in eerdere jaren hanteerde zou een optie kunnen zijn) voor de verschillende bedrijfssystemen zou hierbij goed kunnen ondersteunen.

Een uitgebreid rekenmodel, waarbij de opbrengsten per hectare worden berekend, zou de positie van de Texelaar weleens veel sterker positief onderscheidend kunnen maken. Dit zou een unieke promotor kunnen zijn van de Texelaar!

3.3. Fokdoel 2020 en de weg er naar toe

Het fokdoel is te beschouwen als een stip aan de horizon. Feitelijk is in de positiebepaling de stip al bepaald, namelijk (kort samengevat) een schaap dat:

6. Zelfstandig per jaar 2 lammeren werpt en groot brengt;
7. dit minimaal 5 jaren achtereen presteert;
8. waarvan de lammeren 300 gram per dag groeien, op alleen gras of op zijn minst met een uitstekende voederconversie;
9. die uiteindelijk als A (min. 90 punten voor algemeen voorkomen) ingeschreven worden voor exterieur;
10. of (en uiteindelijk) als minimaal E 0 2 0 gekwalificeerd worden voor slachtkwaliteit.

Deze Texelaar beschreven door het fokdoel is zoals gezegd de denkbeeldige stip op de horizon waar we met zijn allen naar toe moeten. Hierbij hoeft niet iedereen dezelfde weg daarnaar toe te bewandelen. Sommige fokkers zullen de weg via het exterieur kiezen, anderen verkiezen de weg via de vruchtbaarheid of wellicht die van de vleesproductie. Of de middenweg in de vorm van combinaties hiervan. Belangrijk is om als fokkers gezamenlijk op te trekken en binnen de afgesproken bandbreedtes te blijven.¹

3.3.1. Bandbreedtes

De bandbreedtes zullen in de loop van de jaren moeten convergeren naar het gewenste doel. Hierbij zal voldoende ruimte moeten worden gelaten voor individuele voorkeuren, maar ook duidelijkheid worden geven voor de ambities op de langere termijn. In aansluiting bij de in de positiebepaling onderkende kenmerken zullen de bandbreedtes zoveel mogelijk worden bepaald in de vorm van minimale en maximale waarden. De bandbreedtes geven streefwaarden aan.

¹ *Rationale: Een alternatief waarvoor niet is gekozen, is om te differentiëren naar fokkers die zich richten/focussen op alleen slachtkwaliteit of alleen vruchtbaarheid of alleen exterieur. Dit geeft een snellere vooruitgang op die kenmerken dan wanneer een fokker zich richt op meerdere doelen. Als de overige fokkers dieren betrekken van deze mono-doel fokkers zorgen zij zo voor kruisbestuiving wat ook een snellere vooruitgang geeft voor de gehele populatie.*

Dit klinkt valide, echter bij de paarden is deze methode eerder toegepast met als gevolg een steeds verdere verwijdering tussen de subpopulaties met uiteindelijk als gevolg twee verschillende stamboeken, nl. die voor springpaarden en dressuurpaarden. Bovendien leidt dit weer tot een grotere inteeltdruk.

Kenmerk	Jaar:	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Slachtkwaliteit							
• Bespierung	Bovengrens	100	100	100 / 9	100 / 9	100 / 9	100 / 9
	Ondergrens	80	80	80 / 2	82 / 3	82 / 3	82 / 3
• Vleeslamindex	Bovengrens	∞	∞	∞	∞	∞	∞
	Ondergrens	-	-	90	90	95	95
Vruchtbaarheid							
• Fokwaarde	Bovengrens	∞	∞	∞	∞	∞	∞
	Ondergrens	85	86	87	88	89	90
Functionaliteit							
• N.t.b.	Bovengrens						
	Ondergrens						
Exterieur							
• Type	Bovengrens	100	100	100	100	100	100
	Ondergrens	80	81	82	82	82	82
• Kop	Bovengrens	100	100	100	100	100	100
	Ondergrens	80	81	82	82	82	82
• Bespierung	Bovengrens	100	100	100 / 9	100 / 9	100 / 9	100 / 9
	Ondergrens	80	80	80 / 2	82 / 3	82 / 3	82 / 3

Ten aanzien van de slachtkwaliteit is het doel te komen tot een E2 gekwalificeerd karkas gecombineerd met een groei van 300 gram per dag. Idealiter wordt de vleeslamindex gebruikt voor dit doel, echter op dit moment kan voor lang niet alle rammen deze index nog worden bepaald. Wanneer dit wel het geval is zou als ondergrens de waarde van 95 moeten gelden. Voor rammen waarvan de vleeslamindex wel kan worden bepaald zou met ingang van het fokjaar 2017 deze eis moeten gaan gelden.

Als alternatief en aanvulling op de vleeslamindex geldt een minimale waarde voor de bespierung. Wanneer de bespierung wordt bepaald door de klassieke waardering zal deze minimaal 80 moeten bedragen en op termijn minimaal 82. Mocht de bespierung in de toekomst ook worden geconstateerd middels lineair scoren op het onderdeel 'rondding in de bil', dan zal deze om te beginnen minimaal een score moeten hebben van 2 en op termijn een 3.

Op dit moment gelden voor rammenmoeders reeds eisen ten aanzien van de vruchtbaarheid. In beginsel is iedere ooi rammenmoeder. Echter, wanneer ze niet voldoet aan de gestelde worpeisen, kan ze deze status kwijtraken en kunnen haar (nieuwe) ramlammeren slechts nog als register ram worden ingeschreven. Beter zou zijn wanneer een ooi niet dit recht kan verliezen, maar deze zou moeten verdienen. Nog beter, en tevens veel minder fraudegevoelig, is wanneer er een minimale waarde voor de fokwaarde voor vruchtbaarheid zou gelden. Aanvankelijk 85, oplopend naar 90. De angst dat een groepje zeer vruchtbare dieren het gemiddelde sterk beïnvloed is onterecht blijkt uit een analyse [bron: Marjo van Bergen], dit effect beperkt zich tot hooguit 1 punt.

Om de Nederlandse Texelaar zijn unieke type en rasuitstraling te laten behouden zullen er eisen worden gesteld aan het type, de kop en bespierung. Zie hiervoor de waarden in de tabel. In plaats van te selecteren op het voorkomen voor type, kop en bespierung zou idealiter worden geselecteerd op een fokwaarde voor deze onderdelen.

Voor functionaliteit ontbreekt het op dit moment aan concrete meetgegevens en kengetallen om hiervoor onder- en bovengrenzen te kunnen stellen. Hier ligt dan ook een uitdaging om deze de komende jaren te ontwikkelen.

3.3.2. Selectiemethoden

Door bandbreedtes te hebben gedefinieerd, is meteen aangegeven via welke selectiemethode wordt getracht het doel te bereiken. Voor een snelle vooruitgang is het van wezenlijk belang goed stil te staan de keuze van de selectiemethoden. We kennen twee methoden van selectie, namelijk via het:

1. Fenotype: dat wat we zien of meten aan de buitenkant van een schaap. Voorbeelden hiervan zijn het waarden en lineair scores.
2. Genotype: de genetische aanleg van een schaap. Voorbeelden hiervan zijn:
 - a. Fokwaardeschatting; en
 - b. Genoomselectie.

Selectiemethoden als het waarden en het constateren middels lineair scores geven inzicht in het fenotype van het schaap. Twee factoren zijn hierbij van belang, namelijk milieu en genotype. Het milieu is hierbij niet erfelijk en wordt bepaald door voeding, opfok, etc., kortom door het bedrijfsmanagement. Het genotype bepaalt de genetische aanleg en dus hetgeen wordt doorgegeven aan de nakomelingen. Juist deze laatste is voor de selectie van belang. Qua exterieur wordt via het fenotype geselecteerd. Sinds jaren gebeurt dit via het waarden, maar ook het (vroegere) lineair scores biedt hiervoor de nodige perspectieven.

In hoofdstuk 4, 'Fokdoel 2020: dimensie exterieur', wordt hier nader op ingegaan.

Slachtkwaliteit en vruchtbaarheid worden voor een groot deel bepaald door het milieu en zeker vruchtbaarheid is moeilijk afleesbaar aan de buitenkant van het schaap. Voor de selectie is het van hoogst belang te weten welk aandeel voor rekening komt van het milieu en welk aandeel door erfelijke aanleg. Wanneer we dit weten, dan kunnen we van twee op het oog gelijkwaardige dieren diegene selecteren die bepaalde eigenschappen het meest vererft. Dit valt te bepalen door een fokwaardeschatting te doen met gemeten gegevens en een nauwkeurig vastgelegde afstamming. De fokwaardeschatting via het NSFO gebeurt op dit moment via de **BLUP methode** (Best Linear Unbiased Prediction) en rekent uit of een dier meer lijkt op zijn familie (en dus erfelijk) of meer lijkt op zijn bedrijfsgenoten (en dus management). Hiermee heb je een verwachting van de prestatie of het uiterlijk van de nakomelingen. Bij de NSFO kunnen anno 2013 voor de Texelaar fokwaarden worden geschat voor worpgrootte, groei, gemiddelde vetdikte en spierdikte.

In hoofdstuk 5, 'Fokdoel 2020: dimensie productiviteit', wordt hier nader op ingegaan.

Behalve via fokwaardeschatting is er recent nog een manier om te selecteren op erfelijke aanleg. Dit kan middels genoomselectie, waarbij via DNA-selectie de mate van erfelijkheid wordt vastgesteld. Genoomselectie lijkt de toekomst te hebben vanwege zijn efficiëntie: snel en goedkoop. Waar bij een BLUP methode de verwantschappen tussen dieren vastgelegd worden met afstamming, wordt bij genomische selectie de verwantschappen tussen dieren deels of volledig bepaald met DNA merkers, de zogenaamde SNP's (single nucleotide polymorphism). Genomische selectie biedt een aantal voordelen:

1. Dieren die wel gegevens hebben, maar geen afstamming kunnen toch een bijdrage leveren aan de fokwaardeschatting door merkers te bepalen met een bloedmonster of via wangslim. Dit kan in elk geval met de OvineSNP50 DNA Analysis Kit van Illumina, waarop ruim 54.000 SNP merkers zijn geplaatst, en mogelijk ook met andere kits. Er zijn al initiatieven om een chip met 600.000 SNP merkers te ontwikkelen. Het omrekenen van SNP's naar een genomische fokwaarde kan alleen met een computer en met geschikte software.
2. Een tweede voordeel is dat je van dieren die geen gegevens hebben toch fokwaarden kunt uitrekenen als je de SNP merkers weet. Dit biedt ruimte om na te denken over een efficiënte verzameling van gegevens, waarbij een deel van dieren gemeten wordt en een ander deel niet gemeten wordt, bijvoorbeeld omdat ze qua leeftijd voor de grote groep uitgaan of juist achteraan komen. Als van beide groepen bloedmonsters worden genomen, dan kan voor alle dieren een redelijk betrouwbare fokwaarde worden geschat.
3. Het derde voordeel is dat je bij rammen niet hoeft te wachten tot dochters de eerste keer geworpen hebben. Al op jonge leeftijd heb je een redelijk betrouwbare fokwaarde.

Wellicht dat hier een toekomst ligt voor selectie op functionele aspecten? In hoofdstuk 6, 'Fokdoel 2020: dimensie functionaliteit', wordt hier nader op ingegaan.

Waar nu op te selecteren? Er zijn immers zoveel variabelen. Dit zou kunnen door een dier een fokwaarde toe te kennen voor elk kenmerk in de fokwaardeschatting (BLUP of genomisch). Deze fokwaarden worden gewogen met de economische waarde en bij elkaar opgeteld in de selectie-index. Dit is één getal op basis waarvan foklammeren gerangschikt kunnen worden. De selectie-index is een weerspiegeling van het fokdoel. Door selectie op uiterlijk te combineren met de selectie-index selecteer je de lammeren die het dichtst bij het gedefinieerde fokdoel komen als ouders voor de volgende generatie. Zie bijvoorbeeld de index in bijlage 5 bij het in Engeland gebruikte registratieprogramma BASCO.

Een fokdoel is als een punt aan de horizon waar je naar toe wilt. De selectiemethoden zijn de manieren waarop je naar dat richtpunt toewerkt. Dan is het essentieel dat je steeds kijkt of je ook echt uitkomt waar je wilt. Dat moet op het niveau van de populatie en het is ook gewenst om dat op het niveau van de individuele fokker te doen. Per slot van rekening zijn het de individuele fokkers die de vooruitgang op populatieniveau realiseren.

Op populatieniveau kun je jaarlijks de **genetische trends** en de **fenotypische trends** publiceren. De genetische trend is de gemiddelde fokwaarde van geboren lammeren per jaar in bijvoorbeeld de laatste 10 jaar. De fenotypische trend is de gemiddelde meting per geboortjaar. Ook de **inteeeltoename per generatie** kan worden gepubliceerd, eventueel via PopRep.

Op het niveau van de fokker kun je per jaar een overzicht geven van de mate waarin de geselecteerde lammeren dat jaar beter zijn dan de groep waaruit ze geselecteerd zijn. Dit wordt vaak uitgedrukt in **selectie-intensiteit**. Dit is het aantal standaarddeviaties dat de geselecteerde dieren beter zijn. Als dit 0 is, selecteert de fokker niet op de selectie-index en zal uiteindelijk de genetische trend vlak zijn. Als er wel geselecteerd wordt op de selectie-index naast functionaliteit, dan ligt de selectie-intensiteit in theorie tussen de 0 en 3 in. Een intensiteit tussen 0,5 en 1,0 is al een heel mooi resultaat voor oilammeren. De selectie-intensiteit is een voorspelling van de genetische trend in de volgende generatie.

3.3.3. Randvoorwaarde

Het fokdoel heeft ook consequenties voor de manier waarop de toets wordt uitgevoerd. Het fokdoel is onder andere een lam dat goed groeit op gras. Dan moeten lammeren na het spenen niet of nauwelijks worden bijgevoerd met krachtvoer. Als ze bijgevoerd moeten worden, dan moet het niet een hoog-eiwit voer zijn. Anders selecteer je als stamboeken dieren die het goed doen op krachtvoer, maar niet noodzakelijk op gras.

3.4. Shows

Tot dusver vooral cijfers om de fokkerij te verbeteren en tot het gewenste fokdoel te komen. Maar niet onbelangrijk is als fokkers elkaar de maat te nemen op shows en de resultaten visueel te maken voor een groter publiek. Niet zelden wordt op een show of naar aanleiding van shows de ram geselecteerd die voor de volgende generatie moet zorgen. De meeste shows zijn vooral gericht op exterieur. Voor de toekomst zou het goed zijn in de opzet van shows aandacht te besteden aan alle drie de dimensies zoals in de navolgende hoofdstukken worden uitgediept, namelijk exterieur, productiviteit en functionaliteit. Deze verbrede aandacht zal zeker bijdragen aan het herstellen van de aansluiting met de houderij. Shows hebben als doel:

1. om als stamboekfokkers elkaar onderling de maat te meten; maar ook
2. om handel te genereren met de houderij (zoals dat vroeger gebeurde).

Een te eenzijdige benadering van shows dient niet alle fokkers en zeker niet beide doelen. De Nationale van 2013 is een stap in de goede richting voor wat betreft het bieden van een breder podium.

Dimensie	Keuring/show
Exterieur	Exterieurkeuring
Productiviteit	Karkaswedstrijd
	Exterieurkeuring met bijv. FW1 > 110
Functionaliteit	Exterieurkeuring met bijv. ooien > 5 jaar (nadruk keuren op beenwerk, gebit, uier, ...) Exterieurkeuring grootmoeder, moeder, kleindochter Bedrijfspresentaties

4. Fokdoel 2020: dimensie exterieur

Wat ons als fokkers van de Texelaar bindt is haar exterieur. Deze binding is nodig om de Texelaar gemeenschap bijeen te houden om zo het ras en dus de continuïteit van de Texelaar te garanderen. Daarom is exterieur een essentieel onderdeel naast de zwaarder aangezette dimensies productiviteit en functionaliteit.

4.1. Rasbeschrijving en maten

Het beoordelen van het exterieur is al een oude ambacht. Tijdens de Herfstinspectie worden de dieren gewaardeerd op de verschillende exterieuronderdelen. Dit gebeurt op een schaal van 69 t/m 100 punten. Op basis van deze waardering kan de fokker zich een beeld vormen van de uiterlijke kwaliteit van het dier. De rasbeschrijving die hiervoor gebruikt wordt is al sinds jaar en dag constant en voldoet. Toch ziet de huidige Texelaar er heel anders uit dan die van pak weg 20 jaar geleden. Dit kan er op duiden dat de rasbeschrijving subjectief is en (dus te) weinig concreet.

Onderdeel	Beschrijving
Kop (en hals)	De kop is sprekend, heeft goede verhoudingen en is voorzien van een recht neusbeen en een brede bek. Verder is een zwarte neusspiegel en een blanke beharing aansprekend. De hals is voldoende lang en correct geplaatst.
Ontwikkeling	De Texelaar is een middelzwaar schaap, ruim gebouwd, balkvormig en doet massaal aan. Anno 2013 is de ontwikkeling uitgewerkt in een aantal 'parameters', zie de volgende tabel. Hiernaast is voor de Herfstinspectie voor het inschrijven van ramlammeren een tabel uitgewerkt voor de verschillende leeftijden.
Bespiering	De Texelaar heeft een zeer goede slachtkwaliteit. De vetbedekking is optimaal. De romp is in zijn geheel best bespierd; met extra gevulde lendenen en dijen.
Evenredigheid	De voor- midden en achterhand vormen een evenredig geheel. De voorhand is breed en diep; met een goed geplaatste, vrij lange schouder en een voldoende ver naar voren doorlopend borstbeen. De middenhand is lang, breed met voldoende diepte in de ribben en brede, sterke lendenen. De achterhand is breed terwijl het kruis lang en licht hellend is. De staart is fijn en heeft een passende lengte.
Type	Een ruim en harmonisch gebouwd, balkvormig schaap dat massaal aandoet; met een voldoende lange, correct geplaatste en goed bespierde hals, een evenredig gebouwde en best bespierde ietwat oplopende (upstanding) romp, een lang en licht hellend kruis en een fijne staart.
Beenwerk	Het beenwerk is fijn van structuur, droog en krachtig. Het is zowel in gang en stand correct.
Vacht	De wol is fijn, gesloten en vast gestapeld en bevat geen overtollig wolvet. De romp is bedekt met een witte vacht. Kop en benen zijn onbewold maar bedekt met wit haar.

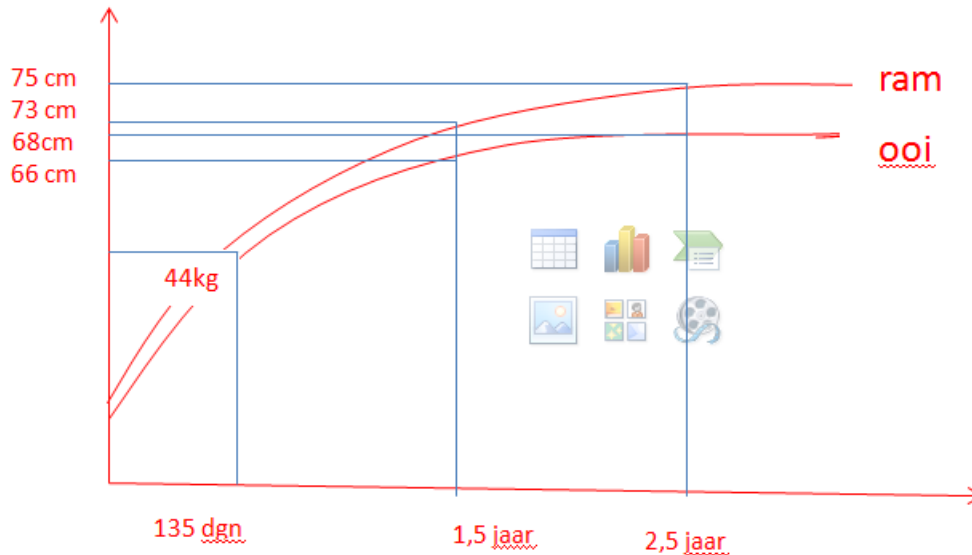
Aan de rasbeschrijving is voor het onderdeel type het begrip 'upstanding' geïntroduceerd voor de opwaartse bouw (niet te verwarren met een steile schouder!). Deze aanpassing is gemaakt vanuit functionaliteit oogpunt. Een dier met upstanding heeft een gemakkelijker tred, dekt (voor wat betreft het springen) makkelijker en heeft meer longruimte.

De veranderingen in het exterieur van de Texelaar die de laatste decennia zijn gezien, zijn vooral het gevolg van het concretiseren van de exterieuronderdelen en de sturing die daar op plaatsvindt. Het onderdeel ontwikkeling is de laatste jaren in detail geconcretiseerd middels een matentabel voor de hoogtemaat. Vanuit de gewenste positionering (zie hoofdstuk 3) van de Texelaar in de markt is een kleine aanscherping van de hoogte maat nodig, vooral voor rammen, maar ook een verdere concretisering voor de overige maten als lengte en diepte (en wellicht breedte). Zie hiervoor onderstaande matentabel.

Ontwikkeling	0,5 jarige leeftijd		1,5 jarige leeftijd		Oudere dieren	
	Ram	Ooi	Ram	Ooi (gezoogd)	Ram	Ooi
Hoogte	65 cm		73 cm	66	75 cm	68 cm
Lengte	77 cm		86 cm	76	88 cm	80 cm
Diepte	33 cm		36,5 cm	34	38 cm	34 cm
Breedte						
Gewicht	65 kg		90 kg	70 kg	105 kg	80 kg

Voor zowel rammen als oien is een snelle jeugdgroei even belangrijk. Na de jeugd ligt dit anders. Voor een ram(lam) is doorgroei naar grotere maten belangrijk om dekdiens te kunnen doen als slachtlamvaderdier voor grotere oien van andere rassen. De groei van oien mag eerder afzwakken, maar moet voldoende groot zijn om bijvoorbeeld geboorteproblemen uit het verleden te voorkomen.

Zie onderstaande grafiek voor een optimale groeicurve.

Middels gericht fokken zou verder kunnen worden gedifferentieerd tussen de eindmaten van een ram en ooi.

4.2. Lineair scoren

Naast het waarderen van een dier op de verschillende exterieuronderdelen is er ook een systeem waarbij het dier wordt gescoord op bepaalde onderdelen. Het probleem bij het waarderen van de exterieuronderdelen is dat dit wel een (subjectief) *overall*beeld oplevert van het dier, maar geen (objectief) detailbeeld. Eigenlijk zou het beeld zo duidelijk moeten zijn dat aan de hand van de beoordeling het betreffende schaap uit een grote koppel geselecteerd kan worden. Dit is met het huidige systeem niet mogelijk. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat twee dieren, beiden gewaardeerd met 87 punten voor evenredigheid, er totaal verschillend uitzien. Of denk eens aan een dier met 80 punten voor beenwerk. Heeft deze een Franse stand (X-benen)? Of misschien toetredend (O-benen)?

Naast het waarderen kan het van meerwaarde zijn het lineair scoren te (her)introduceren. Middels lineair scoren is een exacter beeld te geven van het dier. Objectieve constatering in plaats van een subjectieve waardering. Middels lineair scoren is het wel mogelijk op basis van de scoring te bepalen welk dier het betreft in het eerder genoemde voorbeeld. Om meer gevoel te krijgen bij het lineair scoren heeft de gezamenlijke FTC zelf een aantal dieren gescoord. Wat opviel was dat anders naar de dieren moest worden gekeken en dit voor menigeen een leermoment was. Na enige oefening verliep het scoren voor de meeste onderdelen vlot en werd gekomen tot een consistente score. In bijlage 2 is het concept formulier voor lineair scoren opgenomen.

Lineair scoren kost tijd en dus geld. Uiteindelijk zullen deze kosten worden doorberekend aan de leden. De hier bijbehorende vraag is dan wat dit oplevert voor een lid. Naar oordeel van de gezamenlijke FTC geeft het anders, d.w.z. in meer detail en kritischer, kijken naar de dieren zoveel meerwaarde, dat zeker voor rammen het lineair scoren weer naast het waarderen geïntroduceerd zou moeten worden.

Noot: met ingang van de herfstinspectie van 2014 worden alle rammen lineair gescoord.

4.3. Predicaten

Om snel te kunnen verbeteren op exterieur is het systeem van Premieram, Keurram en Preferente ram ontwikkeld. Zo'n predicaat wordt toegekend op het gehele exterieur bereik. Het aantal rammen met een predicaat is dan ook beperkt. Het predicaat geeft geen inzicht op welke onderdelen de ram uitblinkt of misschien juist wel beneden gemiddeld scoort. Voor de Preferente ram kan dit inzicht overigens wel worden gegeven,

omdat deze op basis van de gegevens van geregistreeerde nakomeling wordt bepaald. Maar ook hier blijft het probleem dat een verbetering voor evenredigheid geen beeld geeft van wat hij nu precies verbeterd. Werden ze langer? Of misschien strakker in de rug?

Om de huidige fokkerij een systeem te bieden waarbij per onderdeel snel te kunnen verbeteren, kunnen op basis van het systeem van lineair scoren indexen worden berekend. De verwachting is dat op basis van deze indexen tot een betere keuze kan worden gekomen voor de inzet van bepaalde rassen om tot een gewenste verbetering op bepaalde exterieuronderdelen te komen. **Precisiefokkerij**. De prediaten premieram en keurram zouden hiermee dan kunnen komen te vervallen.

5. Fokdoel 2020: dimensie productiviteit

Productiviteit is een economisch gerichte dimensie. Het gaat om de grootste opbrengst. Dit kan door meer lammeren en zwaardere lammeren zonder meer toe hoeven voeren. Vanuit de positiebepaling van de Texelaar in de markt (zie hoofdstuk 3) hebben we gezien dat de Texelaar gemiddeld minimaal 2 lammeren moet grootbrengen, die zo'n 300 gram per dag moeten groeien en met behoud van haar uitstekende slachteigenschappen. Dit alles op alleen gras.

Als instrumentarium staan een tweetal fokwaardeschattingen ter beschikking:

1. een fokwaardeschatting voor vruchtbaarheid; en
2. de vleeslamindex.

5.1. Fokwaardeschatting voor vruchtbaarheid

De fokwaardeschatting voor vruchtbaarheid is reeds lang in gebruik. Sinds kort is de gemiddelde fokwaardeschatting van de populatie weer op 100 gesteld en wordt dit door een jaarlijkse bijstelling ook zo gehouden. Zo is voor iedereen duidelijk wat de relatieve waarde is. Wanneer bovengemiddelde vruchtbare dieren worden ingezet voor de fokkerij, dan zal de vruchtbaarheid van de populatie verbeteren, maar de gemiddelde fokwaardeschatting blijft 100. Het omgekeerde is overigens ook het geval.

Ruwweg komt 10 punten verschil in de fokwaardeschatting overeen met 0,15 geboren lam. Voor bedrijf A en bedrijf B die beiden 25 oaien hebben maar eerst genoemde een gemiddelde fokwaardeschatting voor zijn oaien heeft van 100 en laatste een gemiddelde van 110, betekent dit ongeveer een verschil van 4 lammeren. Voor houderijen waar de bedrijfsgroottes in de honderden oaien loopt, gaat het verschil dan toch al gauw oplopen.

5.2. Vleeslamindex

Ook voor de slachtkwaliteit is een fokwaardeschatting beschikbaar. Hiervoor dient er te worden gewogen en gescand. Helaas zijn er nog weinig bedrijven die hier aan deelnemen. Wellicht wordt gedacht dat dit niet nodig is omdat de dieren immers al worden beoordeeld op exterieur voor de onderdelen ontwikkeling en bespiering. Dit blijkt bepaald geen garantie voor vererving van een hoge vleesindex. Uit een analyse primo 2013 bleek dat alle A-rammen op dat moment, met uitstekende waarderingen voor de genoemde exterieuronderdelen, een negatieve fokwaarde hebben voor spierdikte en groei. Hiermee bewijst de vleesindex een zeer waardevolle aanvulling te zijn op de exterieurwaarderingen. Willen we een gemiddelde groei van 300 g per dag met behoud van een superieure slachtkwaliteit, dan zullen we moeten wegen en scannen!

De vleeslamindex is opgebouwd uit een drietal componenten:

1. vetbedekking;
2. spierdikte; en
3. groei.

Hoe superieur is de Texelaar eigenlijk voor wat betreft de slachtkwaliteit? Een proef in 2009 gaf de volgende resultaten [Fokwaardeschatting voor vleeslamkwaliteit, 2009, Jan ten Napel, UR Livestock Research]. Trek uw eigen conclusie.

Ras	Aantal	Gewicht	Groei per dag	Spier (mm)	Vet (mm)
Hampshire Down	149	42,6	393	29,9	3,93
Suffolk	319	43	413	29,6	3,00
Swifter	963	41	306	23,0	2,13
Texelaar	1879	38,9	260	24,2	2,27

Zoals in de positiebepaling (zie hoofdstuk 3) is aangegeven wordt niet ingezet op de Texelaar als beste groeier, maar wel op haar superieure slachtkwaliteit. Dat wil zeggen op de vlees versus vet en been verhouding. Dat deze superioriteit geen vast gegeven is voor de toekomst, blijkt uit de erfelijkheidsgraad van de drie onderdelen, namelijk:

- Spierdikte: 37%
- Groei per dag: 49%
- Vetdikte: 35%

Er is dus volop ruimte te verbeteren op de verschillende onderdelen. Wanneer de concurrentie zich middels wegen en scannen actief verbetert, is stilstand bij de Texelaar achteruitgang, met alle gevolgen van dien.

Op basis van de uitkomsten van de metingen voor groei, spierdikte en vetbedekking wordt de vleesindex berekend. Voor de Texelaar geldt hiervoor de formule:

$$\rightarrow \text{Vleeslamindex} = 100 + 3,70 \times \text{FW spier} + 0,22 \times \text{FW groei} - 6,34 \times \text{FW vet}$$

Als aanvulling op het wegen en scannen (eigenlijk echo) zou een Computertomografie (CT)-scan kunnen worden uitgevoerd op de circa 5% best geëchode dieren. Een CT-scan geeft, zonder dat het lam geslacht hoeft te worden, bijvoorbeeld extra informatie over:

- De hoeveelheid spieren in de voorrug
- Het oppervlakte (lengte + breedte) van de lende spier
- Aantal wervels (meer wervels is meer lengte)
- De hoeveelheid inwendig en intramusculair vet; of de
- Dikte van de bilspier.

Uiteraard zijn hier wel extra kosten aan verbonden, echter deze techniek levert wel een schat aan informatie op.

Vanuit de fokkers is teruggegeven dat nog veel wordt getwijfeld aan de waarde van de VLI en dan met name de component spierdikte. Hetgeen aan de buitenkant van een schaap wordt gezien komt voor het gevoel niet overeen met de meetresultaten/VLI.

“Bespiering is een fenotypische waarde, rugspierdikte is een fokwaarde. Deze 2 waarden vergelijken is appels met peren vergelijken. Besef ook dat het moment van spierdikte meten niet gelijk is aan het moment van bespierung beoordelen. Uitsplitsing naar beoordeling op halfjarig en anderhalf jarige opname zou aanbevelingswaardig zijn. Bij het beoordelen van bespierung telt de achterhandbespierung relatief zwaar mee. De relatie tussen de achterhandbespierung en rompbespierung bij de Texelaar is minder groot dan bij andere rassen” [Nijkerk, materiedeskundigen, 21 november 2014].

In de zomer van 2014 is door de FTC's onderzoek gedaan naar de VLI en dan met name op de component spierdikte. Hiertoe zijn een twintigtal dieren eerst levend beoordeeld en gescand en daarna is het karkas beoordeeld. Door de opzet (kleine aantallen) en uitvoering (te weinig spreiding) van het onderzoek kunnen hier geen conclusies uit getrokken worden, citeren uit dit onderzoek is daarmee dan ook niet terecht. Wel heeft dit onderzoek inzicht gegeven voor vervolgonderzoek voor bijvoorbeeld:

A: onderzoek of er uit de lineaire scores gegevens te verzamelen zijn waaruit een index voor karkaskwaliteit te berekenen is. Meegenomen zou kunnen worden:

- Ronding bil
- Rugbreedte
- Ruglengte
- pijpmvang

B: De vetdikte zou wellicht minder zwaar mogen meewegen. Neem hierin mee dat droogte eerder als probleem wordt gezien dan te veel vet (kan worden verwijderd).

Motivatie: De vleeslamindex aanpassen/ uitbreiden maakt de index niet duidelijker. Bovendien krijgt de Texelaar dan een andere invulling voor het begrip VLI dan bv de Swifter. Ten 2^e zegt de vleeslamindex iets over de kostprijs en een karkasindex iets over opbrengst (2 verschillende zaken). Voor de selectie is het beter deze 2 indexen apart te houden en naast elkaar te gebruiken, zodat er gerichter geselecteerd kan worden op de gewenste kenmerken. Een karkasindex stimuleert mogelijk het fokken op type .

Dit neemt niet weg dat de huidige opzet van de VLI uitstekend werkt. Het NSFO meldt dat voor de deelnemende bedrijven geldt dat **“Sinds de introductie van het weeg- en scanprogramma van de Nederlandse Schapen- en geitenfokkers Organisatie (NSFO) in 2010, is de gemiddelde groei per dag van Texelaar lammeren in vijf jaar tijd al met 13% gestegen . Dit komt neer op een extra groei van 33 gram per dag. Over een periode van 135 dagen is dit een verschil van bijna 4,5 kilo.”** [NSFO.nl]

6. Fokdoel 2020: dimensie functionaliteit

Van functionaliteit is sprake als de dieren goed beenwerk hebben, een goede bek hebben, niet gevoelig zijn voor zomerlongontsteking, de oaien makkelijk aflammeren, goed zogen, niet mastitisgevoelig zijn, rammes goed bevruchten, etc., etc.. Van oudsher, dat wil zeggen de jaren '80 en '90, niet de sterkste eigenschappen van de Texelaar en dit is vaak reden geweest om te stoppen met het fokken van Texelaars en/of over te stappen op een ander ras.

Dit is verleden tijd zo wordt vaak gehoord onder de stamboekfokkers van de Texelaar, maar om dit hard te maken zal moeten worden geobjectiveerd dat dit inderdaad zo is. Vanuit de positiebepaling in hoofdstuk 3 is het aan ons om te bewijzen dat in de nabije toekomst:

- Oaien minimaal 5 jaren productief kunnen zijn;
- Oaien probleemloos en zonder menselijk ingrijpen werpen;
- De lammersterfte in de eerste levenweek minimaal is.

6.1. Benchmarking

Een middel om de prestaties van de verschillende bedrijven zichtbaar te maken in middels benchmarking. Middels benchmarking worden de prestaties van bedrijven met elkaar vergeleken. Dit benchmarken kan met de gegevens die reeds per nu worden vastgelegd in NSFO-online. Deze gegevens vormen een schat aan waarde, ook voor wat betreft functionaliteiteigenschappen. Door de NSFO zijn afgelopen jaar overzichten ontwikkeld waarin deze gegevens worden ontsloten. Ten aanzien van functionaliteit biedt de NSFO de volgende overzichten, zoals ook gepresenteerd op de ALV van het NTS in mei 2013:

- standaard overzicht vruchtbaarheid en sterfte, zie bijlage 3; en
- standaard overzicht duurzaamheid, zie bijlage 4.

Nb. Van de in de bijlagen genoemde getallen is aangegeven dat zij fictief zijn en slechts bedoeld voor illustratie. Hierbij zou in bijlage 4 het populatiegemiddelde ook wenselijk zijn.

Juist om vanwege de positionering van de Texelaar in markt en de noodzaak te verbeteren op de functionaliteitskenmerken, zouden de overzichten wellicht niet beperkt moeten worden tot alleen de Texelaar populatie, maar ten opzichte van andere rassen.

Deze overzichten zijn vooral bedoeld voor bewustwording. Wanneer een fokker dan bewust is en wil verbeteren op een bepaald functionaliteitsaspect, zal een instrumentarium moeten worden ontwikkeld om een individueel dier te kunnen selecteren dat bovengemiddeld presteert of de verwachting heeft dit te zullen doen. Deze fokwaardeschattingen moeten nog worden ontwikkeld.

6.2. Fokwaardeschattingen

Oaien gaan om verschillende redenen uit productie, denk aan oorzaken als:

- Gebitsproblemen;
- Middenrijscheuring;
- Slepde melkziekte;
- Longontsteking;
- Mastitis;
- Hersenvliesontsteking;
- Lijfbieden;
- Enz..

Voor een deel ligt de oorzaak van deze uitval in milieufactoren (bedrijfsmanagement), voor een ander deel in een bepaalde mate van erfelijke aanleg. Voor het kenmerk ouderdom is op zich geen fokwaarde te bepalen, omdat dit een samengesteld kenmerk is. Om foktechnisch te kunnen selecteren op ouderdom zal in kaart moeten worden gebracht wat de voornaamste oorzaken van uitval zijn. Vervolgens kan per elementaire oorzaak de erfelijke aanleg worden bepaald en worden vertaald naar een fokwaardeschatting. Op dit moment ontbreekt het aan het inzicht in de hoofdredenen van uitval van oaien. Het zou zeer waardevol zijn wanneer voor ieder afgevoerd dier de reden zou worden geregistreerd. Het is zaak dat het NSFO-online hierop wordt geschikt gemaakt.

Voor probleemgeboortes en lammersterfte geldt hetzelfde, ook hieraan kunnen meerdere oorzaken ten gronde liggen. Denk aan stuitliggingen, nauw bekken, grote lammeren, slappe lammeren, enz... Ook hiervan is het van groot belang hier inzicht in de verschillende oorzaken te verkrijgen en er registratie voor mogelijk te maken, opdat ook hier fokwaarden voor kunnen worden bepaald.

Bepaling van fokwaardeschattingen is relatief goedkoper wanneer dit voor meerdere kenmerken ineens gebeurt. Hoe eerder bekend is om welke kenmerken het gaat des te beter. Help dus mee de gevraagde gegevens te registreren!

Bijlage 1 Fokdoel uit 1997 [01]

In 1997 is het ras en het doel als volgt beschreven.

“De Texelaar is een middelzwaar schaap. Een volwassen ram weegt circa 95 kg en heeft een schofthoogte van circa 70 centimeter. Een volwassen ooi weegt ca. 75 kilo en heeft een schofthoogte van circa 68 centimeter. De Texelaar lammert één keer per jaar af. Volwassen ooiën werpen en zogen doorgaans twee lammeren per worp. De eerste worp kan reeds op 1-jarige leeftijd van een ooi plaats vinden. De Texelaar heeft een zeer goede slachtkwaliteit. De vetbedekking is optimaal. Het lichaam van de Texelaar is ruim gebouwd, balkvormig en doet massaal aan. De kop is sprekend, heeft goede verhoudingen en is voorzien van een recht neusbeen en een brede bek. Verder is een zwarte neusspiegel en een blanke beharing aansprekend. De hals is voldoende lang en correct geplaatst. De romp is in zijn geheel best bespierd; met extra gevulde lendenen en dijen. De voor- midden en achterhand vormen een evenredig geheel. De voorhand is breed en diep; met een goed geplaatste, vrij lange schouder en een voldoende ver naar voren doorlopend borstbeen. De middenhand is lang, breed met voldoende diepte in de ribben en brede, sterke lendenen. De achterhand is breed terwijl het kruis lang en licht hellend is. Het beenwerk is fijn van structuur, droog en krachtig. Het is zowel in gang en stand correct. De wol is fijn, gesloten en vast gestapeld en bevat geen overtollig wolvet. De romp is bedekt met een witte vacht. Kop en benen zijn onbewold maar bedekt met wit haar. De staart is fijn en heeft een passende lengte.

De beide Texelse stamboeken stellen zich tot doel de kwaliteit van de volbloed Texelaars zo veel mogelijk te verbeteren. Het fokdoel, dat hierbij aansluit, gaat uit van:

- *een volwassen ooi werpt gemiddeld 2 lammeren per worp;*
- *snelle groei van de lammeren;*
- *behoud van goede moedereigenschappen;*
- *optimalisatie van de karkaskwaliteit.*

In de Nederlandse Texelaar fokkerij wordt de laatste jaren, naast een verdere verbetering van de beveleedheid, veel aandacht besteed aan groei, vruchtbaarheid en functionaliteit van de dieren. Het ontwikkelen van een vruchtbaarheidsindex en een groei index heeft hier een waardevolle bijdrage aan geleverd. Het resultaat is grotere, langere dieren die gemakkelijk 2 lammeren dragen en werpen.”

Bijlage 2 Tabel Lineair scores

Exterieur	Kenmerk	Duidelijk aanwezig			Gemiddeld			Duidelijk aanwezig			Kenmerk
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Kop	Kort										Lang
Hals	Kort										Lang
Halsaansluiting	Laag										Hoog
Upstanding	Overbouwd										Overdreven upstanding
Voorhand	Breed										Smal
Schouder	Schuin										Steil
Bovenbouw	Week										gebogen
Rug	Kort										Lang
Rug	Smal										Breed
Kruis	Kort										Lang
kruis helling	Recht										hellend
kruis breedte	Smal										Breed
ronding bil	Recht										Rond
stand voorbenen	Frans										toontredend (rond)
stand achterbenen	Steil										sabelbenig
stand achterbenen, achteraanzicht	koehakkig										Rond
pijp omvang	Grof										fijn
wol fijnheid	grof										fijn
wol stapeling	Los										Dicht

Bijlage 3 Standaard overzicht vruchtbaarheid en sterfte

Vruchtbaarheid aflampercentage

Aantal afgelammerde schapen/aantal ingevoerde dekkingen (tussen haakjes het aantal ingevoerde dekkingen)

	2012	2011	2010	2009	2008	NL Gem. 2012
Schapen > 2 jaar	95 % (68)	98 % (65)	87 % (78)	93 % (63)	96 % (58)	95 %
Schapen 1-2 jaar	60 % (35)	78 % (30)	0 % (0)	34 % (45)	68 % (21)	75 %
Bedrijfsgemiddelde	83 % (103)	92 % (95)	87 % (78)	68 % (108)	89 % (79)	90 %

Vruchtbaarheid worpgrootte

Totaal aantal geboren lammeren/aantal gelammerde oaien (tussen haakjes het aantal gelammerde oaien)

	2012	2011	2010	2009	2008	NL Gem. 2012
Schapen > 2 jaar	1,84 (65)	1,78 (64)	1,67 (68)	1,95 (59)	2,01 (56)	1,78
Schapen 1-2 jaar	1,23 (21)	1,11 (23)	0,00 (0)	1,45 (15)	1,34 (14)	1,34
Bedrijfsgemiddelde	1,41 (103)	1,47 (95)	1,67 (68)	1,84 (74)	1,66 (79)	1,67

Vruchtbaarheid levend geboren lammeren

Aantal levend geboren lammeren/aantal gelammerde oaien

	2012	2011	2010	2009	2008	NL Gem. 2012
Schapen > 2 jaar	1,64 (65)	1,74 (64)	1,51 (68)	1,78 (59)	1,78 (56)	1,65
Schapen 1-2 jaar	1,23 (21)	1,09 (23)	0,00 (0)	1,01 (15)	1,18 (14)	1,20
Bedrijfsgemiddelde	1,37 (103)	1,41 (95)	1,51 (68)	1,65 (74)	1,59 (79)	1,45

Vruchtbaarheid % dood geboren lammeren

Aantal dood geboren lammeren/totaal aantal geboren lammeren

	2012	2011	2010	2009	2008	NL Gem. 2012
Schapen > 2 jaar	10,9 %	2,2 %	9,6 %	8,7 %	11,4 %	5,0 %
Schapen 1-2 jaar	0,0 %	1,8 %	0,0 %	30,3 %	11,9 %	5,0 %
Bedrijfsgemiddelde	7,7 %	1,9 %	9,6 %	14,5 %	11,6 %	5,0 %

Sterfte (%) 1^e levensweek

Het percentage sterfte bij de levend geboren lammeren in de 1^e week na geboorte

	2012	2011	2010	2009	2008	NL Gem. 2012
Schapen > 2 jaar	3,0 %	5,0%	1,2%	2,7%	1,8%	2,0 %
Schapen 1-2 jaar	1,7 %	6,7%	0,0%	4,6%	2,1%	2,0 %
Bedrijfsgemiddelde	2,6 %	5,8 %	1,2 %	3,2 %	1,9 %	2,0 %

Sterfte (%) vanaf 1^e levensweek tot aan spenen (90 dagen leeftijd)

Het percentage sterfte bij de levend geboren lammeren vanaf de 1^e week na geboorte tot 90 dagen

	2012	2011	2010	2009	2008	NL Gem. 2012
Schapen > 2 jaar	2,1 %	1,2 %	3,2 %	0,3 %	0,9 %	3,0 %
Schapen 1-2 jaar	1,3 %	0,9 %	0,0 %	2,5 %	3,4 %	3,0 %
Bedrijfsgemiddelde	1,8 %	1,1 %	3,2 %	1,6 %	1,6 %	3,0 %

Sterfte (%) na spenen tot 1 jaar leeftijd

Het percentage sterfte bij de levend geboren lammeren na het spenen tot 1 jaar leeftijd

	2012	2011	2010	2009	2008	NL Gem. 2012
Schapen > 2 jaar	0,0 %	1,3 %	0,3 %	1,3 %	0,4 %	1,0 %
Schapen 1-2 jaar	0,0 %	0,9 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	1,0 %
Bedrijfsgemiddelde	0,0 %	1,0 %	0,3 %	1,3 %	0,4 %	1,0 %

Bijlage 4 Standaard overzicht duurzaamheid

Leeftijd bij aflammeren

Gemiddelde leeftijd schapen bij aflammeren, in jaar en maanden (tussen haakjes het aantal gelammerde ooiën)

	2012	2011	2010	2009	2008	Streefwaarde
Schapen > 2 jaar	5.00 (65)	5.01 (64)	5.11 (68)	4.11 (59)	4.00 (56)	5.00
Schapen 1-2 jaar	1.02 (21)	1.01 (23)	0.00 (0)	1.03 (15)	1.04 (14)	1.01
Bedrijfsgemiddelde	4.06	4.05	5.11	4.03	3.09	3.11

Leeftijd bij afvoer

Gemiddelde leeftijd schapen en lammeren bij afvoer, in jaar en maanden (tussen haakjes aantal afgevoerde dieren)

	2012	2011	2010	2009	2008	Streefwaarde
Schapen > 1 jaar	7.08 (19)	3.04 (73)	5.06 (32)	6.01 (23)	4.08 (15)	5.00
Schapen < 1 jaar	0.05 (96)	0.07 (65)	0.10 (78)	0.11 (101)	0.07 (89)	0.06
Bedrijfsgemiddelde	1.07	0.11	1.08	1.08	1.04	1.11

Bijlage 5 BASCO [03]

